

Nr 145.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation; given Stockholms slott den 25 februari 1938.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om
expropriation.

Härigenom förordnas, att 66 § lagen den 12 maj 1917 om expropriation skall erhålla följande ändrade lydelse:

66 §.

Ordföranden och ledamöterna i expropriationsnämnd njute ersättning för uppskattningen enligt bestämmelser som meddelas av Konungen.

Har expropriationsmålet återförvisats till nämnden enligt vad i 45 § andra stycket sägs, skall ersättning för det arbete, som härav föranledes, tillkomma nämnden allenast där rätten finner särskilda förhållanden därtill föranleda.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler fråga om *ändrad lydelse av 66 § lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation* samt anför därvid:

»Enligt 66 § expropriationslagen njuta ordföranden och ledamöterna i expropriationsnämnd ersättning för uppskattningen samt ordföranden därjämte för kallelser, protokollsföring och beslutets avfattande i skrift med belopp, som bestämmes av rätten, om överenskommelse ej träffas. Har expropriationsmålet återförvisats till nämnden enligt vad i 45 § andra stycket samma lag sägs, skall ersättning för det arbete som härav föranledes ej tillkomma nämnden, om ej rätten av särskild anledning det föreskriver. Expropriationskostnad varom här är fråga skall jämlikt 67 § expropriationslagen gäldas av den exproprierande.

I anledning av motion (nr 90/II) anhöll riksdagen i skrivelse den 1 mars 1929 (nr 48) att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om lämpligare bestämmelser än de nuvarande beträffande ordningen för uppskattande av arvodet till ledamöter i expropriationsnämnd samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Andra lagutskottet yttrade i sitt utlåtande (nr 8) över motionen:

Det torde icke kunna bestridas, att ersättning till ledamöter i expropriationsnämnd stundom utgår med belopp, vilka överskrida vad som kan anses skäligt med hänsyn till uppdragets omfattning och beskaffenhet. Såsom utskottet vid ärendets tidigare behandling anmärkt, äger visserligen vederbörande exproprierande part, i den mån han är missnöjd med nämndens kostnadsräkningar, rätt att påkalla domstols avgörande av ersättningsfrågan, men detta förfarande läter sällan komma till användning. Den exproprierande parten anser sig nämligen i allmänhet av grannlagenhet eller andra skäl icke böra draga nämndens ersättningsanspråk inför domstols prövning.

Nuvarande föreskrifter rörande bestämmandet av ersättning åt ledamöter i expropriationsnämnd kunna således icke anses vara i allo tillfredsställande. När det gäller att finna en lämpligare lösning av ersättningsfrågan, kunna olika anordningar komma under övervägande. Man skulle således kunna ifrågasätta fastställande av allmängiltiga regler för arvodets beräkning. Härvid synes man emellertid ej kunna förbise, att svårigheter torde uppstå

på grund därav, att expropriationsärendena ibland kunna vara synnerligen invecklade och vidlyftiga och i andra fall åter av mycket enkel beskaffenhet. En annan utväg vore givetvis, att domstolen ålades att alltid pröva och fastställa arvoden utan ledning av bestämmelser om normalarvode. Tankbart vore även, att ett visst dagarvode bestämdes i lag och att domstolen tillerkändes rätt att, när omständigheterna därtill föranleda, höja detsamma. En närmare utredning synes emellertid vara erforderlig för att bestämma, vilken av här angivna eller eventuellt andra möjligheter till frågans lösning bör föredras.

Över riksdagens förenämnda skrivelse inhämtade Kungl. Maj:t *utlåtanden* från överståthållarämbetet och länsstyrelserna. Av yttrandena inhämtades bland annat följande.

Fem länsstyrelser funno de nuvarande bestämmelserna tillfyllestgörande och avstyrkte lagändring.

Överståthållarämbetet och tretton länsstyrelser uttalade, att de visserligen i allmänhet ej funnit avgörande skäl föreligga för lagändring men, därest en sådan skulle komma till stånd, tillstyrkte de att ersättningsbeloppen alltid skulle prövas av domstol oberoende av parternas yrkande. Liknande ändring tillstyrktes av ytterligare en länsstyrelse, vilken funnit det nuvarande systemet kunna föranleda till oskäligen ersättningsbelopp.

Av de övriga länsstyrelserna föreslogo fyra, att ersättningen bestämdes att utgå i form av rese- och dagtraktamenten jämte eventuellt något mindre belopp, samt en länsstyrelse att, därest ändring skulle ske, denna borde gå ut på att domstol tillerkändes rätt att höja ett i lag föreskrivet arvode.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 december 1934 avskrevs ärendet från vidare behandling.

Med anledning av motion (nr 17/I) har riksdagen i skrivelse den 9 mars 1937 (nr 65) anhållit, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa fortsatt utredning angående införande i expropriationslagen av lämpligare bestämmelser än de nuvarande beträffande ordningen för fastställande av ersättning till ledamöter i expropriationsnämnd samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Efter att hava redogjort för vad som tidigare förekommit i ärendet yttrade andra lagutskottet i sitt utlåtande (nr 13) över motionen att utskottet, som tagit del av den av Kungl. Maj:t år 1929 verkställda utredningen, ansåge att de skäl som tidigare anförts för en lagändring fortfarande ägde giltighet. Utskottet anförde vidare:

Den bristande enhetlighet vid arvodenas fastställande, som är utmärkande för den nuvarande ordningen, måste enligt utskottets mening föranleda till ett allvarligt övervägande, huruvida nämndens ersättning ej bör bestämmas med ledning av vissa i lag eller administrativ författning angivna regler eller i varje fall under en mera effektiv medverkan av rätten än vad för närvarande är fallet.

Såsom framgår av utskottets redogörelse hava olika förslag till frågans lösning framkommit, exempelvis i andra lagutskottets uttalande vid 1929 års riksdag. Dessa och eventuella andra möjligheter att lösa ifrågavarande spörsmål förtjäna enligt utskottets mening att bliva föremål för en ingående

prövning. Utskottet erinrar i detta sammanhang, att på andra närbesläktade lagstiftningsområden särskilda normer finnas för den gottgörelse, som bör tillkomma förrättningsmän. Utskottet vill på grund härav föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om fortsatt utredning angående möjligheten att i expropriationslagen meddela lämpligare bestämmelser än de nuvarande beträffande ordningen för fastställande av ersättning till ledamöter i expropriationsnämnd.

Den av riksdagen berörda frågan har därefter behandlats i en inom justitiedepartementet upprättad *promemoria* i ämnet. I promemorian uttalades, att då det nuvarande sättet för bestämmande av ersättning till expropriationsnämnd icke ansetts tillfredsställande, syntes en lagändring böra övervägas. Denna borde få den innebörd, att ersättningen skulle utgå i form av dagtraktamente och reseersättning efter en i lagen angiven norm. Såsom förebild för en dylik norm föreslogs i promemorian ersättningen till landsingsmän och jurymän i tryckfrihetsmål. Därjämte borde ordföranden äga rätt till ett särskilt arvode, förslagsvis trettio kronor, huvudsakligen avsett såsom ersättning för kallelser, protokollsföring och därmed jämförliga expeditionsutgifter. För den händelse med hänsyn till arbetets omfattning ordföranden eller någon ledamot av expropriationsnämnden funne att högre ersättning borde utgå skulle frågan härom prövas av rätten i samband med expropriationsmålets slutliga handläggning. I promemorian uttalades vidare, att det måhända vore erforderligt att meddela föreskrift om rätt för den exproprierande, vilken det enligt 67 § ålåge att gälda ifrågavarande kostnad, att, där han ansåge den i form av dagtraktamente och reseersättning utgående ersättningen icke rätt beräknad, däröver påkalla rättens prövning. — I överensstämmelse med vad sålunda anförts hade upprättats ett vid promemorian fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 66 § expropriationslagen.

Över promemorian jämte lagförslaget hava efter remiss *utlåtanden* avgivits av överståthållarämbetet och länsstyrelserna, varjämte styrelserna för föreningen Sveriges häradshövdingar och föreningen Sveriges stadsdomare inkommit med yttranden.

I åtskilliga av de avgivna utlåtandena har *behovet av en lagstiftning i ämnet* ifrågasatts. Sålunda har länsstyrelsen i Stockholms län funnit den förebragta utredningen knappast giva något verkligt belägg för att missförhållanden rådde på förevarande område av beskaffenhet att kunna motivera en lagändring. Länsstyrelsen i Värmlands län har uttalat sig i samma riktning. Länsstyrelsen i Södermanlands län har ansett gällande bestämmelser, såvitt länsstyrelsen kunnat utröna, erbjuda garanti mot oskäligen ersättning. Även överståthållarämbetet har ansett att om bestämmelsen i 66 § expropriationslagen rätt tillämpades, kunde tillkomsten av oskäligen arvoden väl förebyggas. Förslaget innebure enligt ämbetets förmenande en missriktad sparsamhet, ägnad att äventyra rättssäkerheten inom området för expropriationslagstiftningens tillämplighet. Överståthållarämbetet avstyrkte därför åtgärd för förslagets läggande till grund för ändrad lagstiftning. Även länsstyrelserna i

Kalmar, Örebro och Gävleborgs län hava avstyrkt lagändringen.

Emellertid hava vissa länsstyrelser i sina utlåtanden — utan att tillstyrka en lagändring i överensstämmelse med förslaget — likväl medgivit att den nuvarande ordningen icke vore helt tillfredsställande. Länsstyrelsen i Jönköpings län har uttalat att, ehuru enligt vad erfarenheten i länet givit vid handen ersättning till ledamöter i expropriationsnämnd icke utgått med oskäligt höga belopp, ovedersägligen dylik ersättning annorstädes understundom torde hava uttagits med belopp, om vars skälighet i förhållande till det arbete, för vilket det utgjort gottgörelse, man kunnat hysa en viss berättigad tvekan. För undanröjande av sålunda bestående möjligheter till missförhållanden syntes det därför länsstyrelsen vara särdeles lämpligt, att i expropriationslagen närmare angåves, efter vilka grunder ersättningen skulle bestämmas. Länsstyrelsen i Uppsala län har uppgivit sig hava erhållit kännedom om att i några fall, oaktat ersättningsfrågan icke hänskjutits till rätten, missnöje yppats därför att de av nämnden begärda och till densamma utbetalade ersättningsbeloppen skulle varit för höga. Om sistnämnda uppfattning varit riktig, skulle detta inneburi att det allmänna intresse, som tillgodosetts genom expropriationsförfarandet, blivit lidande. Länsstyrelsen i Blekinge län har — då erfarenheten visat att nuvarande bestämmelser om sättet för bestämmande av ifrågavarande ersättning lett till bristande enhetlighet vid arvodenas bestämmande och alltså icke kunde anses tillfredsställande — funnit önskvärt att ersättningen bestämdes med ledning av vissa bestämda regler. Länsstyrelsen i Kristianstads län har funnit det icke kunna bestridas, att ersättningen till ordförande och ledamöter i expropriationsnämnd ibland utgått med belopp, som kanske icke kunde anses skäliga i förhållande till uppdragets omfattning och beskaffenhet. En ändring i nu gällande föreskrifter kunde därför synas påkallad. Länsstyrelsen i Västerbottens län har, då förhållandena inom andra orter i riket vitsordats påkalla ändrad lagstiftning, förklarar sig icke hava något att erinra mot att sådan åvägabragtes. Länsstyrelsen i Norrbottens län har uttalat, att då det faktiskt visat sig, att missförhållandena uppstått genom den rådande friheten att avtalsmässigt fastställa ersättningen till expropriationsnämnd, låge det onekligen nära till hands att, på sätt nu föreslagits, uti ifrågavarande lagrum inrycka vissa normer för ersättningens bestämmande. Länsstyrelsen i Kopparbergs län har slutligen framhållit, att vid tillämpningen av nu gällande arvodesbestämmelser stor brist på enhetlighet varit rådande.

De allmänna synpunkter som kunna läggas på arvodesfrågan hava berörts i flera utlåtanden. Länsstyrelsen i Uppsala län har sammanfattat dessa synpunkter sålunda:

Utgångspunkten för bedömande av den föreliggande arvodesfrågan måste vara den omständigheten att det här gäller ett tvångsförvärv från fastighetsägare samt att det därför är av stor vikt att en riktig uppskattning av den förvärvade fastighetens eller nyttighetens värde äger rum, och detta så myc-

ket mera som uppskattningen — bortsett från förändring av grunderna — är slutlig. De uppskattningar, som komma under expropriationsnämnds bedömande äro också av mycket växlande beskaffenhet, somliga synnerligen enkla, under det att andra kräva mycket stor erfarenhet och grundligt studium av alla på ersättningen inverkan omständigheter. Såsom exempel på de förra må framhållas markförvärv, där värdet är genom upprepade frivilliga försäljningar fixerat. Såsom exempel på de mera invecklade fallen åter sådana, där anspråk göres för indirekta skador genom försvårad brukning av jordbruksfastighet, genom att en egnahemsfastighet framtages ett så stort område att den blir ofullständig, genom att en villafastighet berövas ett värdefullt trädbestånd, en affärslägenhet erhåller ett ogynnsamt läge, en affär med betydande good-willvärde måste nedläggas o. s. v.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har uttalat sig i samma riktning samt tillagt, att det vore av ett visst allmänt intresse att nämndens ledamöter erhöles full ersättning för sitt ifrågavarande arbete, så att personer funnes att tillgå, vilka vore lämpade för uppdraget. Detta krävde nämligen av sin innehavare både kunnighet, omdöme och vitalitet, och därför måste i allmänhet till uppdraget utses personer, vilka ännu stode mitt uppe i sin samhällseliga gärning.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har framhållit, att domstolshandläggningen av ett expropriationsmål — i varje fall i praktiken — vore av väsentligen formell natur, samt vidare anført:

Den sakliga handläggningen av målet sker hos expropriationsnämnden, på vilken sålunda hela den egentliga utredningen av målet vilar. Arbetet för nämnden och särskilt för dess ordförande blir härigenom ännu mera omfattande och ansvarsfullt än om endast den rena värderingsfrågan föreläge. Men även oavsett denna nämndens faktiska ställning i processuellt hänseende, åvilar nämnden ett mycket stort ansvar, vilket förutsätter självständighet, opartiskhet och sakkunskap.

Vad angår *förslagens utformning* har bestämmelsen att ersättningen, där ersättningsfrågan icke hänskötes till rättens avgörande, skulle utgå efter samma grunder som gälla för landstingsmän mött invändningar. I flera utlåtanden har framhållits, att uppdraget såsom ledamot i expropriationsnämnd ej kunde i nu förevarande hänseende jämföras med landstingsmannaskap. Överståthållarämbetet har härom anført bland annat:

Ehuru för sådana uppdrag någon ersättning vanligen icke utgår, äro visserligen numera sedan år 1918 landstingsmän tillförsäkrade dagtraktamente jämte, liksom tidigare, reseersättning. Såsom ersättningsbeloppets obetydliga storlek ger vid handen, är ersättningen emellertid icke avvägd efter värdet av den arbetsuppgift, som vederbörande har att utföra. Ledamotskapet av en expropriationsnämnd är av en helt annan karaktär. Ledamotskapet av en expropriationsnämnd är närmast ett sakkunniguppdrag. Expropriationsnämnd har en uppgift närstående den, som åvilar en skiljenämnd. Såsom framgår av 23 § i gällande lag om expropriation, inskräper lagstiftaren, att, vid utseende av de till ledamöter i expropriationsnämnd valbara personer, vederbörande myndigheter skola iakttaga, att de valbara företrädare de särskilda slag av sakkunskap, som för de olika landsändarna äro av betydelse.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har emellertid ansett, att man vid bedömande av förevarande spörsmål borde utgå ifrån att uppdraget som ordförande och ledamot i expropriationsnämnd till sin natur närmast vore ett medborgerligt förtroendeuppdrag, av vars fullgörande vederbörande icke kunde äga befogade anspråk på att skörda någon nämnvärd vinst.

Länsstyrelsen i Stockholms län har anfört:

Föreliggande förslag synes icke syfta längre än till att fixera vissa grundbelopp för ersättningen, vilka av rätten kunna efter omständigheterna höjas. Därest härigenom kan ernås den av riksdagen efterlysta större enhetligheten vid arvodenas fastställande, synes förslaget kunna tillstyrkas. Det torde dock vara av vikt att de angivna beloppens karaktär av minimiersättning starkare framhäves i lagtexten, så att icke domstolarna känna sig allt för starkt bundna av dessa belopp vid fastställande av ersättningen i de konkreta fallen.

Ett stort antal länsstyrelser ävensom styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare hava, under åberopande av att den föreslagna ersättningen vore alltför låg, föreslagit en ersättning efter andra grunder. Flera olika förslag hava därvid framkommit, innebärande en högre normerad ersättning till såväl ordföranden som ledamöterna i expropriationsnämnd. I ett flertal utlåtanden hava uttalats farhågor för att med den i promemorian föreslagna ersättningen riskerades att tillräckligt kvalificerade personer icke skulle ställa sig till förfogande för ifrågasvarande uppdrag.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har anfört, att om de i promemorian föreslagna arvodena skulle fastslås såsom normal gottgörelse till ordförande och ledamöter i expropriationsnämnd, skulle de väljande myndigheterna komma i en synnerligen svår ställning. Att få för uppdragen lämpliga personer att frivilligt ställa sig till förfogande skulle säkerligen bliva omöjligt, och att med stöd av 26 § expropriationslagen tvångsvis uttaga personer med tillräckliga kvalifikationer för uppdraget skulle hos dessa alstra ett stort missnöje.

Nio länsstyrelser samt styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar hava — likaledes under framhållande att den föreslagna normerade ersättningen syntes för låg — förordat att ersättningsfrågan alltid prövades av rätten, oberoende av parts yrkande. Länsstyrelsen i Malmöhus län har härutinnan anfört:

Domstolen bör emellertid icke få lägga parts medgivande till grund för ett fastställande av ersättningsbeloppen och således ej heller tillfråga part därom. Förhandling inför domstolen beträffande ersättningsfrågan bör följaktligen blott kunna innefatta upptagande av parts bestridande av ersättningsbeloppets storlek och hans invändningar ifråga om de av ordföranden och ledamöterna i nämnden åberopade grunder för anspråken samt av den bevisning som därutinnan förebringas.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har ansett det önskvärt att allmängiltiga regler fastställdes för ersättningsberäkning såvitt anginge rese- och traktamentsersättning samt expeditionersättning till ord-

föranden men ej beträffande det arvode för arbetet som därutöver billigtvis borde utgå.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har föreslagit att bestämmelserna gäves sådant innehåll, att arvodenas storlek alltid fastställdes av rätten med utgångspunkt från vissa minimidagarvoden. Därjämte borde utgå rese- och traktamentsersättning samt ersättning för eventuellt avstådda löneförmåner under tid som tagits i anspråk för expropriationsförrättningen.

Slutligen har länsstyrelsen i Blekinge län funnit det varken erforderligt eller lämpligt, att grunderna för ersättningen meddelades i expropriationslagen, utan ansett det mest praktiskt att det överlämnades åt Kungl. Maj:t att närmare reglera dessa förhållanden i administrativ ordning. Erfarenheterna särskilt från krigs- och kristiden med dess ofta kraftigt skiftande penningvärde och levnadskostnader bekräftade enligt länsstyrelsens mening det olämpliga i att ändring av hithörande förhållanden ej skulle kunna genomföras utan den omständliga proceduren som en lagändring innebure.

Frågan om sättet för bestämmande av ersättning åt expropriationsnämnds ledamöter har vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. De nuvarande bestämmelserna i ämnet, vilka innebära avtalsfrihet mellan expropriationsnämndens ledamöter och den för ifrågavarande kostnad ansvarige d. v. s. den exproprierande, hava ansetts medföra olägenheter i två hänseenden. Erinran har sålunda gjorts mot den bristande enhetligheten vid fastställandet av dylika ersättningar. Vidare har påtalats att ersättning under stundom utgått med belopp, vilka överstigit vad som med hänsyn till uppdragets omfattning och beskaffenhet kunnat anses skäligt. Den möjlighet som finnes för den exproprierande att, i den mån han är missnöjd med expropriationsnämndens arvodesanspråk, påkalla rättens prövning därav, hade nämligen av olika skäl sällan begagnats.

Då den nuvarande ordningen sålunda icke ansetts helt tillfredsställande, synes en lagändring i syfte att vinna en lämpligare lösning av ersättningsfrågan böra övervägas. Beträffande lagändringens innehåll hava emellertid, såsom av de förut återgivna utlåtandena torde framgå, meningarna varit delade.

Att fastställa några allmängiltiga grunder efter vilka ledamöterna i expropriationsnämnd skola njuta ersättning för förrättningen och därmed förenat arbete synes icke lämpligen kunna ifrågakomma. De uppskattningar vilka komma under expropriationsnämndens avgörande äro nämligen, såsom framhållits vid skilda tillfällen då förevarande spörsmål varit under bedömande, av mycket växlande beskaffenhet. Vissa uppskattningar äro synnerligen enkla och kunna i följd härav handläggas mer eller mindre summariskt. Andra åter kräva ett tidsödande förberedande studium av handlingarna i expropriationsmålet och ställa stora anspråk på insikt och omdöme hos

Departements-
chefen.

nämndens ledamöter. Exempel på de båda slagen av förrättningar hava lämnats i länsstyrelsens i Uppsala län i det föregående återgivna utlåtande.

Närmast till hands låge måhända att, på sätt åtskilliga myndigheter såväl nu som tidigare förordad, införa en bestämmelse av innehåll att ersättningsfrågan alltid skall prövas av rätten. Härigenom skulle i varje särskilt fall en rättvis uppskattning av det utförda arbetets omfattning och värde ur arvodes synpunkt beräknas kunna ske. Lämpligheten av en dylik anordning torde emellertid kunna ifrågasättas. Förfarandet skulle nämligen medföra en onödigt omständlig behandling av arvodesfrågan i mindre eller eljest enkla expropriationsärenden.

En lämplig lösning synes i stället det i förenämnda promemoria framförda förslaget erbjuda, nämligen att i författning angåves vissa grunder för ersättningsberäkning med möjlighet att — där i det särskilda fallet med hänsyn till arbetets omfattning ersättningen funnes böra utgå med högre belopp än författningen medgäve — låta ersättningsfrågan avgöras av rätten. Bestämmas den normerade ersättningen till ett lämpligen avpassat belopp, komma sannolikt i det övervägande antalet enklare expropriationsmål ledamöterna i expropriationsnämnden att låta vid sistnämnda ersättning bero.

I promemorian hade föreslagits att den normerade ersättningen skulle utgå enligt samma grunder som gällde i fråga om ersättningen till landstingsmän och jurymän i tryckfrihetsmål. Detta skulle innebära, bland annat, att vederbörande skulle uppbära ett dagtraktamente å 12 kronor vid sammanträde utom boningsorten och eljest å 9 kronor. Härtill skulle enligt förslaget komma resekostnadsersättning ävensom ett expeditionskostnadsbidrag å 30 kronor till ordföranden. Denna ersättning har emellertid i flertalet utlåtanden ansetts för låg. Därvid har i huvudsak åberopats, att ledamotskapet i expropriationsnämnd närmast vore ett sakkunnig- eller skiljemannauppdrag samt att personer med för uppdraget erforderliga kvalifikationer sannolikt icke kunde påräknas, därest vederbörande icke skulle utfå en ersättning, svarande mot värdet av nämndens arbete, med mindre ersättningsfrågan underställdes rättens prövning. För att en normerad ersättning skulle tjäna det därmed avsedda syftet borde högre arvodesbestämmelser än förslaget innehöle fastställas.

Den i promemorian föreslagna ersättningen torde såsom i många yttranden framhållits få anses för låg. Ersättningen synes lämpligen kunna beräknas enligt i huvudsak samma grunder som gälla för ersättningen till ledamöter av vägnämnd enligt 11 § kungörelsen den 30 april 1936 med närmare bestämmelser angående vägnämnd. Detta skulle innebära att ledamöterna i expropriationsnämnd skulle för sitt arbete åtnjuta gottgörelse i form av dagarvode, ordföranden med 30 kronor och annan ledamot med 12 kronor för sammanträdesdag, varjämte ordföranden skulle vara berättigad till ersättning för expenser, renskrivning och dylika med uppdragets fullgörande förknipade utgifter. Ordföranden och ledamöterna skulle därjämte vara berättigade till rese- och traktamentsersättning enligt klass II C respektive II D

i allmänna resereglementet. För dygn då dagarvode åtnjötes finge likväl ej beräknas traktamentsersättning.

Av praktiska hänsyn torde bestämmelserna om såväl den normerade ersättningen som möjligheten att påkalla rättens prövning av ersättningsfrågan lämpligen böra utfärdas i administrativ ordning.

Ifrågavarande lagstiftning synes böra träda i kraft den 1 januari 1939.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.*»

Föredraganden hemställer att lagrådets utlåtande över lagförslaget, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställa bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Tage Evers.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 23 februari 1938.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 15 februari 1938 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 11 februari 1938, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet Ernst Leche.

Lagrådet yttrade:

På sätt under utredningen framhållits och jämväl vitsordats av departementschefen, låter det sig svårligen göra att i lag eller författning fastställa några allmängiltiga regler om den ersättning, som skall tillkomma ordförande och ledamöter i expropriationsnämnd. De arbetsuppgifter, vilka ankomma på dessa nämnder, äro som oftast så pass omfattande och även i övrigt av sådan beskaffenhet, att »enhetlighet» i nämnda hänseende icke med fördel kan åvägabringas genom utfärdandet av en mer eller mindre schematiskt anordnad taxa.

Enligt det remitterade förslaget skall ersättningen utgå jämlikt bestämmelser som meddelas av Kungl. Maj:t. Rörande innehållet av dessa bestämmelser framgår av remissprotokollet, att med dem åsyftas att anvisa en tydlig för enklare expropriationsmål avsedd »normerad ersättning till ett lämpligen avpassat belopp», under det att i övriga fall, där gottgörelse efter denna grund bleve onöjaktig, ersättningsfrågan skulle komma att avgöras av domstol. Med hänsyn till den ifrågasatta normerade ersättningens belopp — beräknat efter en, såsom det förefaller, sakligt knappast välgrundad jämförelse mellan expropriationsnämnd och vägnämnd — synes antagligt, att i de flesta eller åtminstone i många expropriationsmål ersättningsfrågan kommer att avgöras av domstol och att den av Kungl. Maj:t utfärdade författningen blir till ledning endast i de färre fallen. Ofta torde för övrigt — och

detta även i jämförelsevis enkla mål — sammanträdesdagarnas antal icke ensamt kunna utgöra grund för beräkning av skälig ersättning, då uppdraget kan kräva, särskilt av ordföranden, ett betydande arbete med studium av handlingar och med verkställande av utredningar.

Emot ett stadgande av innehåll att arvodesfrågan städse skall prövas av domstol har departementschefen invänt, att därigenom skulle förorsakas en onödigt omständlig behandling i mindre eller eljest enkla expropriationsärenden. Då emellertid expropriationsmålet under alla förhållanden skall handläggas av rätten efter det nämnden avslutat sitt arbete, synes det icke kunna möta svårighet av något slag, om rätten även i de enkla målen och beträffande de å rättsägares sida ostridiga anspråken har att fastställa ersättningen. Med hänsyn till de många likartade frågor, som tillhöra dess prövning, måste domstolen anses väl skickad för uppgiften att bestämma ett skäligt och efter ortens förhållanden lämpat ersättningsbelopp. För exproprianten, vilken skall gälda ersättningen, erbjuder en sådan anordning den fördel, att han icke, såsom enligt gällande lag, är hänvisad till att formligen draga en arvodesfråga under rättens prövning, utan kan inskränka sig till att vid målets överlämnande framställa sina erinringar.

Av nu anförda skäl kan lagrådet icke tillstyrka en lagändring i enlighet med förslaget utan hemställer, att åt en ny bestämmelse gives det innehåll att ersättningsfrågan skall, oberoende av framställning, prövas av rätten.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler lagrådets den 23 februari 1938 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 11 februari 1938 remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Det till lagrådet remitterade förslaget innebar att ersättning till ordförande och ledamöter i expropriationsnämnd skulle utgå jämlikt bestämmelser som meddelades av Kungl. Maj:t. Enligt uttalande i remissprotokollet åsyftades att stadga en normerad ersättning enligt samma grunder som gälla för vägnämnd, dock med möjlighet att i särskilda fall låta ersättningsfrågan avgöras av rätten. Lagrådet har å sin sida hemställt, att åt den nya bestämmelsen i 66 § expropriationslagen måtte givas det innehåll att ersättningsfrågan skall, oberoende av framställning, prövas av rätten.

Införandet av en bestämmelse av det innehåll lagrådet förordat har redan i remissprotokollet gjorts till föremål för överväganden men därvid icke ansetts böra ifrågakomma. Utöver vad härutinnan tidigare anförts må framhållas, att fastställandet av den i remissprotokollet ifrågasatta normerade ersättningen måste anses vara ägnat att tillmötesgå det av riksdagen uttalade önskemålet att åstadkomma ett billigare expropriationsförfarande. Med anledning av vad lagrådet anført därom att en jämförelse mellan expropriationsnämnd och vägnämnd knappast förefölle välgrundad, må erinras, att vissa vägnämnd åvilande uppgifter i fråga om uppskattning äro likartade med expropriationsnämndens uppgift. En ersättning enligt de för vägnämnd gällande grunder torde i åtskilliga expropriationsärenden framträda såsom skälig även vid jämförelse med den ersättning som för närvarande utgår för åtskilliga andra offentliga uppdrag. Den form för ersättningens bestämmande, som det till lagrådet remitterade förslaget åsyftar, kan vidare möjliggöra en ofta önskvärd förhandsberäkning av de med mindre omfattande expropriationer förenade kostnaderna. Lagrådet har förordat, att ersättningsfrågan alltid skall prövas av domstolen, under åberopande av, bland annat, att domstolen måste anses väl skickad att bestäm-

ma ett efter ortens förhållanden lämpat ersättningsbelopp. Häremot må invändas att i detta liksom i likartade fall en alltför skiftande praxis i olika landsändar beträffande ersättningsbeloppens storlek såvitt möjligt synes böra undvikas. Fastställandet av en normerad ersättning torde komma att bidra till att i viss omfattning få till stånd den större enhetlighet i arvodeshänseende som jag i likhet med riksdagen funnit böra eftersträvas. Antagligt synes vara, att bestämmelserna om en normerad ersättning för de enklare fallen kunna tjäna domstolarna till utgångspunkt vid deras fria prövning av ersättningsfrågan i mera invecklade expropriationsmål.

Vad lagrådet anfört till stöd för sin hemställan om annat innehåll av förevarande lagrum föranleder mig sålunda icke att frånträda den ståndpunkt jag tidigare intagit i frågan.»

Föredraganden hemställer härefter att förenämnda lagförslag måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.
